

כאשר אברהם אבינו הגיע למצרים, בזכותו פסק הרעב במצרים למרות שעברו רק שנתיים אך בשאר הארצות המשיך הרעב עוד חמש שנים. פרעה אמר ליוסף: "אֶרְךָ מִצְרַיִם לְפָנַי הוּא, בְּיָטֵב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אַחִיךָ", והם התיישבו בארץ גושן שבמצרים (אפשר לומר שארץ זו היתה שייכת להם בדין, כי פרעה הראשון נתן אותה במתנה לאברהם ושרה) שם היה מרעה רב לצאן שבע עשרה שנותיו האחרונות של יעקב אבינו היו טובות ומאושרות, אך בסוף ימיו היה חולה וחלש. כאשר הרגיש שימיו ספורים, ביקש יעקב לקרוא לבנו יוסף. יוסף הגיע ויעקב ביקש ממנו שישבע לו שלא יקברו בארץ מצרים, אלא שייקח אותו משם, מיד לאחר פטירתו, ויקבור אותו בקבר אבותיו במערת המכפלה אשר בחברון. יוסף הבטיח לאביו שיקיים את דבריו, אך יעקב לא הסתפק בהבטחה, וביקש מבנו שישבע לו שיקיים את הבטחתו. יוסף נעלב על שאין אביו מאמין לו ומבקש ממנו להישבע. אמר לו יעקב: "אני מאמין לדבריך, אך יש לי חשש שפרעה מלך מצרים ינסה לסכנע ולפתות אותך לקבור אותי כאן בכבוד מלכים, ולכן רק אם תישבע לי שתקבור אותי בארץ ישראל, אוכל למות בשלווה". יוסף נשבע לאביו שיוציא אותו מארץ מצרים ויקבור אותו במערת המכפלה.

יעקב אבינו מברך את בני יוסף

יוסף רצה שאביו יעקב יברך את בניו לפני מותו. ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משם אל ישראל ואת מנשה בשם אלו מימין ישראל ויגש אליו, וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור: יעקב שיכר את ידיו בחכמה (מלשון שכל, וכן הוא בתרגום: "אֶחָפְיִנוֹן לְיִדְוֵהוּ"), שידע כי מנשה הבכור, אך ראה בנבואה שהוא קטן בברכה, וכתב ה'מי זהב' שאפרים היה לומד תורה ומנשה היה עוזר ליוסף להנהיג את המדינה, וכתוב במשלי: "אֶרְךָ יָמִים בְּיָמֵינָהּ, בְּשֵׁם אוֹלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד" שהלומד תורה מימין והתומך בתורה, זה שיש לו עושר וכבוד, משמאל, לכן יעקב שיכל את ידיו. וה'נועם אלי' לך" כתב שכדי שמנשה, שהוא הבכור, לא יפגע, מסיבה זו לא אמר להם להחליף מקומות.

יעקב ברך אותם ואמר: "הַמְלֶאֶךְ הַגֵּ' אֵל אֶתִּי מְכַל רַע, יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים, וְיִקְרָא בָהֶם שְׁמֵי אֲבֹתֵי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק, וַיִּדְגּוּ לְרֹב בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ" - בספר 'ארוך העדות' נכתב, שהמלכים השומרים על עם ישראל הם: גבריאל, אוריאל, מיכאל ורפאל, וזה רמוז בראשי תיבות של: 'גבריאל אותי מכל רע', וכן בגימטריה של: "הַמְלֶאֶךְ הַגֵּ' אֵל אֶתִּי מְכַל רַע" שעולה למנין 906 כמו: "גבריאל (246), אוריאל (248), מיכאל (101), רפאל (311), שעולים ביחד למנין 906.

וְיִקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק - ה'אור החיים' הקדוש כתב שהמילה 'ויקרא' היא מלשון יקר, כבוד וגדולה, כלומר שיגיע באמצעותם יקר לשם האבות, וע"י שיהיו צדיקים, יהיה כבוד לאבות כמו שנאמר: "גיל יגיל אבי צדיק ויולד חכם וישמח בו".

יוסף ראה שיעקב אביו שיכל את ידיו, אך בתחילה שתק, כי חשב שיעקב רוצה לתת מעלה לשניהם, לאפרים שהוא הצעיר רוצה לתת מעלה בזה שיד ימינו על ראשו, ולמנשה הבכור רוצה לתת מעלה בברכה. אולם לאחר שראה שיעקב השווה אותם בברכה ("ברך את הנערים"), חשב שיעקב טעה לכן אמר: "לֹא יָכֵן אָבִי כִּי זֶה הַבְּכֹר שֵׁם יְמִינְךָ עַל רֹאשׁוֹ". יעקב עונה: "יִדְעֵתִי בְּנֵי יִדְעֵתִי" - שתי ידיעות, ידעתי בזה ששמתי יד ימיני על ראש אפרים הצעיר, וידעתי מה שעשיתי בעניין הברכה גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלך הגוים.

וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר: "בְּךָ יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאִמּוֹר: יִשְׁמַךְ אֵל הַיָּם כְּאִפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה", וְשֵׁם אֶת אִפְרַיִם לְפָנָיו מְנַשֶּׁה - יעקב הבחין במעלה מיוחדת בין שני האחים, אפרים ומנשה: מאז ביאת העולם היתה תמיד מחלוקת, קנאה ותחרות בין האחים: קין והבל, יצחק וישמעאל, יעקב וישו ואפילו אצל יוסף ואחיו, מה שאין כן אצל אפרים ומנשה. יעקב שם יד ימינו על ראש אפרים שהוא הצעיר, ואת יד שמאלו שם על ראש מנשה וגם אומר: "אחיו הקטן יגדל ממנו". בדבר זה היה מקום לשנאה וקנאה אצל מנשה, ובכל זאת לא היתה שום קנאה, והאחים חיו באחוה גמורה. כלפי מידה זו בירך יעקב כי בהם יברכו "ישימך אלקים כאפרים וכמנשה", שהצטיינו באהבה ואחוה ביניהם, ויהיו סמל ומשל למי שירצה לברך את בניו באהבה ורעות.

כתב ה'אזנים לתורה' שיעקב אבינו ראה ברוח הקודש את כל הגלויות, ראה את ישראל מפוזרים בכל קצוות תבל רדופים ונעשקים, ראה את כל הגזירות אשר גוזרים עליהם בגלות, וראה שרבים חללים הפילה: חללי גוף שמתו על קידוש ה', וחללי נשמה שהתבוללו ונטמעו בעמים כאשר הגויים האירו פנים ליהודים בתקופת האמנציפציה וההשכלה. יעקב גם ראה את אפרים ומנשה בני המשנה

למלך מצרים שגדלו בגלות, בתועבות מצרים, בתוך הגויים, כאשר כל האוניברסיטאות והמדרשות החשובות בממשלה פתוחות לפניהם, וכל נסיכי מצרים שמו עליהם עיניהם להיות רחוקים לבנותיהם. למרות כל הפיתויים הם באים כל יום ללמוד תורה אצל הסבא יעקב ושומרים במדות על יהדותם. אם כן, אומר יעקב אבינו, אני מברך את עם ישראל: **"יְשַׁמְרְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַסֶּה"** - שכאשר עם ישראל יהיו בגלות, יהיו כמו אפרים ומנשה שלא התפתו ולא נטמעו בגויים.

יעקב אבינו מברך את בניו

לפני שיעקב אבינו נפטר, התאספו כל בניו ליד מיתנו כדי לשמוע את דבריו האחרונים ולקבץ את ברכתו. הוא סיפר להם על ברית בין הבתרים, שהקב"ה אמר לאברהם אבינו: **"יְדַע כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ לֹא לְאֹהֶם, וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֵתְּם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה"**, ושהכוונה לארץ מצרים. שצפויים להם צרות רבות ועליהם להתפלל אל ה' שלא יעזוב אותם, וכאשר יגיע הזמן ישלח את עבדו הנאמן ויוציא אותם משם באותות ובמופתים.

הוא אמר לבניו: **"דעו לכם בני זכרו תמיד שגדול הוא השלום ושנואה היא המחלוקת לפני ה'."** בית שיש בו מחלוקת סופו להיחרב, ואפילו עיר שיש בה ריב ומדון עלולה להיהרס, לכן הזהרו מאד בני היקרים והמנעו מריב ומחלוקת".

יעקב אבינו שהיה עניו וצנוע, לא האמין שזכותו גדולה יותר מזכויותיהם של אבותיו אברהם ויחזק, שחלק מבניהם היו רשעים, ואלו בניו כולם צדיקים. הוא שאל אותם אם יש ביניהם עובדי אלילים ח"ו, וכולם ענו פה אחד: **"שמע ישראל ה' אל' קינו, ה' אחד!"**, שמח יעקב וענה: **"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד!"**

רצה יעקב לגלות לבניו את הקץ - מתי כבר יגיע משיח צדקנו ותבוא הגאולה השלמה, אז נסתלקה ממנו השכינה. משמים לא רצו זאת!

בנבואה על הגאולה (ישעיהו ס, כב) נאמר: **"אָנִי יי בְּעֵתָהּ אֲחִישָׁנָה"**, והקשו בגמרא (סנהדרין פח.): מצד אחד כתוב **"בְּעֵתָהּ"** - בזמנה, ומאידך נאמר: **"אֲחִישָׁנָה"** - קודם זמנה, כיצד זה יתכן? רבי יהושע בן לוי תירץ - אם ישראל יזכו ויתחזקו בתורה ובמצוות, הגאולה תהיה קודם זמנה בבחינת **"אֲחִישָׁנָה"**, אך אם לא יזכו ולא ישפרו את מעשיהם, הגאולה תבוא אבל **"בְּעֵתָהּ"**, ואפילו לא שנייה לפני.

נמצא שהכל תלוי ביד האדם - במעשיו הטובים יקרב את הגאולה ובמעשיו הרעים ירחיקה. אלא גם אם ישנו קץ לגלות וזמן בו תגיע הגאולה, יכול הוא להשתנות ולבוא קודם לכן. דבר זה מצינו אצל בני ישראל בגלות מצרים: בברית בין הבתרים נגזר על עם ישראל להיות משועבדים במצרים ארבע מאות שנה, אולם בזכות שנהגו באחדות ושמרו על חלק מהמצוות הם הצליחו לקצר את הגלות ולהיגאל לאחר מאתיים ועשר שנים. ומצינו גם להיפך: עם ישראל היו צריכים להיות במדבר שנה אחת בלבד, אך בגלל חטא המרגלים, לשון הרע, תלונות, התבכיינות, מחלוקות ופירוד, נאלצו לנדוד במדבר ארבעים שנה, עד שמת כל הדור ההוא.

אם יעקב אבינו היה מגלה לבניו את הקץ, אפשר והיה בכך שקר ח"ו, כי הקץ יכול להשתנות. את כל בניו ברך יעקב לפני מותו, מי שהיה ראוי לתוכחה, הוכיחו אביו ביחידות, כדי שלא יתבייש, אבל את השבחים והברכות אמר יעקב לבניו לפני כולם.

לראובן בנו בכורו אמר: **"רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה, כֹּהֵן יִרְאִישִׁית אוֹנִי, יִתֵּר שְׂאֵת וְיִתֵּר עֲזִי"**, ראובן היה ראוי לזכות לבכורה, כהונה ומלכות, אך: **"פָּחַז כַּמַּיִם אֶל תּוֹתֵר"** - בגלל שנהג בפזיזות לאחר מות רחל אמנו (שהחליף מיטת בלהה בלאה, כי רצה שיעקב יהיה באוהל לאה אמו, אך במעשה זה פגם בעולמות העליונים, כי כל מעשה אצל יעקב אבינו היה מחושב ומדוקדק) נלקחו ממנו הבכורה, הכהונה והמלכות. יוסף קיבל את הבכורה ושני בניו הם שני שבטים בעם ישראל, לוי קיבל את הכהונה ויהודה את המלכות.

הפזיזות היא השורש לכל הנפילות ולכן יש לנהוג תמיד במתינות ובסבלנות. צריכים אנו לחשוב ולבדוק טוב לפני כל מעשה כמו שאמרו חז"ל: **"סוף מעשה במחשבה תחילה!"**

מעשה: לאדם אחד היה כלב ששמר על ביתו בנאמנות. לא פעם גרש מן הבית גנבים וחיות רעות. האיש לא חשש מעולם לעזוב את ביתו, ביודעו שכלבו ישמר עליו מכל משמר.

פעם הלך האיש ליער לכרות עצים, והשאיר את בנו הקטן בביתו, כשהכלב עומד לשמור עליו. כשחזר האיש מהיער והתקרב לדלת ביתו, מצא כתמי דם גדולים על הרצפה.

האיש נבהל וקרא בקול לבנו, אך הבן לא ענה. קרא שוב, ולא היה מענה. כשניגש למיטתו, הילד לא

היה שם.

בפנת החדר שכב הכלב שעל פיו היו כתמי דם. חשב האב שכלבו ה'נאמן' טרף את בנו. הוא לקח את הגרזן, ערף לכלב את ראשו, וישב לבכות בקול בכי מר על מות בנו. לקול בכייתו התעורר הבן שנרדם על הספה, בא אל האב הנדהם וסיפר לו על החסד הגדול שעשה עמו הכלב היום.

הוציא הילד את אביו החוצה והראה לו פגר של זאב מוטל על הרצפה בחצר. לולא הכלב שהציג את הבן משיני הזאב, לא היה עוד בנו בחיים. אך כעת לאב הפזיז כבר אין כלב נאמן שישמור לו על בנו. באו שמעון ולוי אל מיטת אביהם. אמר להם יעקב: "שָׁמְעוּן וְלֹוֹי אֲחִים, כָּלִי חָמַס מִכַּרְתִּיהֶם. בְּכֹס דָם אֶל תָּבֹא נַפְשִׁי, בְּקֹהֶלֶם אֶל תִּחַד כָּבֹדִי, כִּי בְאַפִּם הִרְגוּ אִישׁ וּבְרַצְנָם עָקְרוּ שׁוֹר. אָרוּר אָפֶם כִּי עָז וְעִבְרַתֶם כִּי קִשְׁתָּה אֶחְלַקְם בְּיַעֲקֹב וְאַפְיָצִם בְּיִשְׂרָאֵל".

יעקב אבינו הוכיח אותם על כך שהרגו את אנשי שכם, הוא אמר להם שאין זו דרכם של בני יעקב אלא דרכו של עשיו, עליו נאמר: "וְעַל חֲרָבְךָ תַחֲיֶה", והם "חמסו" את דרכו של עשיו. יעקב הבינו חשש מחילול ה' שיכול לצאת מהתנהגותם, ומגלה שלא היה שותף לסודם, הם לא התייעצו אתו בזה. יעקב קילל את כעסם (אָרוּר אָפֶם), וכדי למתן אותם הוא אומר שעל בני שמעון להיות ממדי תינוקות (לכך צריכים הרבה סבלנות כי "אין הקפדן מלמד", ובכך יכבשו את כעסם). ועל בני לוי (שלא תהיה להם נחלה בישראל) ללכת משדה לשדה ולבקש תרומות ומעשרות מעם ישראל. לזה יקרה להם כדי שידעו עד כמה שנואה המלחמה ושפיכות הדמים בעיני ה'.

יעקב אבינו אמר ליהודה: "יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךְ אֶחֱיָךְ". אמרו על כך חז"ל במדרש: "זו היא שאתה ברוח הקודש ע"י איוב: "אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ וְלֹא יִכְחָדוּ מֵאַבוֹתֶם", כנגד מי אמר איוב המקראי הזה? לא אמרו אלא כנגד הצדיקים שהם כובשים את יצרם ומודים במעשיהם, שכל מי שהוא יודע במעשיו זוכה לעוה"ב שנאמר: "זֶ' בַח תּוֹדָה יִכְבְּדֶנִי וְשֵׁם דְרָךְ אֶרְאֶנּוּ בְיַשֵּׁע אֶל הַיָּם". וכן אתה יוצא ביהודה, בשעה שבא מעשה תמר לידו והוציאוה לישרף, שלחה ואמרה לו: "הכר נא", מהו הכר נא? שא נא עיניך והכר את בוראך ואל תתבייש מבשר ודם, מיד כבש יצרו והודה במעשיו. ובבביל שהודה במעשיו הציל הקדוש ברוך הוא את בניו (חנניה, מישאל ועזריה) מן השרפה... הא למדת שכל מי שהוא מודה במעשיו הקב"ה מצילו ומביאו לחי" עוה"ב, וכל מי שאינו מודה במעשיו הקדוש ברוך הוא מקללו". (אוצר המדרשים)

כאשר יהודה הודה במעשה תמר, הוא הכניס את עצמו לבושה נוראה - לאחר שפסק את ינינה לשריפה, יהודה רואה את הסימנים, ומיד עומד ומכריז בקול: "צדקה ממני". כל ההמון שממני בלב משתומם ושואל: "הזהו יהודה שופטנו?!" יהודה היה יכול לפטור את תמר מהדין שגזר עליה בחכמה ובתחבולה כדרכם של הפוליטיקאים, בלא שיצטרך להודות ולהתבייש, א"כ מדוע הביא את עצמו לידי בושה והודה? מפני שזו האמת!

יהודה היה ישר וכנה עם עצמו. על שם הודאה זו של יהודה, שסימלה את עומק מידת האמת, אנו נקראים יהודים. ועלינו ללמוד ממנו שלא ללכת בדרכים עקלקלות. צריכים אנו להיות ישרים ונכונים ולא להיות בגדר של 'דובר אחד בפה ואחד בלב', צריכים אנו תמיד להודות על האמת, בלי להשנות חשבונות!

דוד המלך אומר בתהילים: "אֶמֶת מֵאֲרֶץ תִּצְמַח". שואל ה'בעל שם טוב': אם "אֶמֶת מֵאֲרֶץ תִּצְמַח", מדוע אין אדם מרים אוצר זה המוטל על הארץ? ועונה: מפני שכדי להרים האדם צריך להתכופף היהודי הקדוש מפשיסחא היה אומר: "רבים אוהבים את השקר ומעטים בלבד את האמת". מדוע? "כי את השקר אפשר לאהוב באמת ואילו את האמת אי אפשר לאהוב בשקר".

מעשה ברב ספרא, שהיה לו חפץ למכור. באו קונים והיו מוכנים לשלם חמישה דינרים, ארבע חסדא דרש לא פחות מעשרה דינרים. מאחר שלא הגיעו לעמק השווה, הלכו ולא קנו. למחרת הסכימו הקונים לתת חמישה דינרים. הם הגיעו לרב חסדא ומצאוהו קורא קריאת שמע. הוא ראה אותם והסכים בלבו להוריד את המחיר לחמישה דינרים. לאחר שסיים לקרוא קריאת שמע, נתנו לו עשרה דינרים ובקשו את החפץ שעמד למכירה. אמר להם: "לא אטול אלא חמישה, שכבר גמרתי בדעתי למכור לכם בחמישה דינרים. כך היה רב חסדא ועליו אמרו: "וְדָבַר אֶמֶת בְּלִבָּבוֹ". (עפ"י רש"י, מכות כד.)

יעקב אבינו אמר על יהודה: "חֲכָלִילִי עֵינַיִם מֵיַיִן וּלְבָן שְׁנַיִם מִחֶלֶב" - אמר רבי יוחנן: "טוב המלבין שיניים לחברו, יותר ממשקהו חלב, שנאמר: "חֲכָלִילִי עֵינַיִם מֵיַיִן וּלְבָן שְׁנַיִם מִחֶלֶב" - אל תקרי 'לָבָן שְׁנַיִם', אלא 'לבון שְׁנַיִם' (חיוך)" (כתובות קיא.)

ישנם ארגוני חסד המחלקים בבתי החולים שתייה חמה וארוחות קלות למשפחות החולים, זהו

המרכז הלאומי ללימודי תורה ומוסר
www.nationalcenterforjudaism.org

כמובן חסד גדול. אך חז"ל מגלים לנו שאפילו בלא טרחה רבה, יש לכל אדם את היכולת לגמול חסד עם הבריות במידה גדולה מזו - בכך שיחייך ויִרְאֶה להם פנים מסבירות, מאירות ושמחות. חסד זה נחשב גדול במעלתו יותר מלהשקות את הבריות בחלב חם ומזין!

אמרו חז"ל: "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. כיצד? מלמד שאם נתן אדם לחבב כל מתנות טובות שבעולם ופניו כבושות בארץ, מעלה עליו הכתוב כאילו לא נתן לו כלום. אבל הקבל את חברו בסבר פנים יפות, אפילו לא נתן לו כלום, מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם." (אדר"נ י"ג) ע"י מאור פנים אפשר לקיים מאות מצוות של חסד בכל יום ויום.

מסופר בגמרא (תעני ת כב.) על ר' ברוקא חוזאה שהיה בשוק ואליהו הנביא זכור לטוב היה מצוי אצלו. שאל ר' ברוקא את אליהו: "האם יש בשוק הזה אנשים המזומנים לחיי העוה"ב?", אמר לו אליהו: "לא!"... לאחר כמה דקות הגיעו שני אחים, אמר לו אליהו: "אלו בני העוה"ב!". הלך אליהם ר' ברוקא ושאל אותם: "מה מעשיכם?", אמרו לו: "אנו בדרנים, שמחים ומשמחים בני אדם עצבים, ובנוסף לכך, כשאנו רואים שיש שניים שישנה ביניהם מריבה, אנו טורחים ועושים שלום ביניהם".
זְבוּלוֹן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִי ת וְיִרְכְּתוּ עַל צִידוֹן - שבת זבולון היה עוסק במסחר היה עוסק ביבוא ויצוא דרך הים והיה מפרנס את בני שבט יששכר, שהיו עוסקים בתורה. עכ"ל נאמר(דברים לג, יח): "שִׁמְח זְבוּלוֹן בְּצִאֲתֶךָ, וַיִּשְׁשַׁכְּרָ בְּאֵי הַיָּרְדֵּן". מדוע היה שמח ביציאתו למסחר? בגלל שהיו תומכים ומחזיקים ביששכר! זה היה סוד הצלחתם ולכן תמיד הצליחו במסחרם רבי אליהו לאפיאן זצ"ל ביאר: "'שִׁמְח זְבוּלוֹן בְּצִאֲתֶךָ' מן העולם, ולמה? מפני ש'יִשְׁשַׁכְּרָ בְּאֵי הַיָּרְדֵּן'. בצאת זבולון מן העולם הזה אל עולם האמת, אין לו לדאוג מה יהיה עם חלקו לעולם הבא, אלא יש לו לשמוח, כי בטוח הוא בחלק טוב בגן עדן, משום שיששכר יושב ועוסק בתורה בזכותו, והרי זבולון תמך ביששכר ופרנס אותו כדי שיוכל לעסוק בתורה.

דרשו חז"ל על הפסוק: "כִּי יֵרַ מְצוּה וְתוֹרָה אֹר" - "מהו 'כִּי יֵרַ מְצוּה'?" אלא, כל מי שעושה מצוות הוא כאילו מדליק נר לפני הקב"ה ומחיה נפשו שנקראת נר שנאמר: "נֵר יִי נְשַׁמֵּת אָדָם". מהו "וְתוֹרָה אֹר"? אלא, הרבה פעמים שאדם מחבב בלבו לעשות מצוה ויצר הרע שבתוכו אומר: "מה לך לעשות מצוה ומחסר את נכסיו?" עד שאתה נותן לאחרים תן לבניך!", ויצר טוב אומר לך: "תן למצוה!"; ראה מה כתוב: "כי נר מצוה" מה הנר הזה כשהוא דולק אפילו אלף אלפים מדליקים ממנו, אור במקומו, כך כל מי שיתן למצוה אינו מחסר את נכסיו, לכך נאמר כי נר מצוה ותורה אור". (לו, ג)

על התורה נאמר: "עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכֶיָּה מְאֹשֶׁר" - מי שתומך בעמלי התורה זוכה לאושר בעולם הזה וגם בעולם הבא, שהוא נעשה שותף בתורתו של אותו תלמיד ובעולם הבא נחשב לו כאילו שהוא למד תורה. ואמנם יששכר וזבולון מתחלקים בשכר בעולם הזה, אך בעולם הבא שניהם מקבלים את מלוא השכר של לימוד התורה, כי התורה נמשלה לנר, ומאור הנר יטלים ליהנות כמה אנשים בלי לגרוע האחד מהשני!

מסופר על בני כפר אחד שבאו אל רבי יצחק מקובנא, וביקשו ממנו שימליץ להם על מועמד מן האנשים לרבנות בכפרם. רבי יצחק אלחנן המליץ להם על אברך תלמיד חכם וירא שמים. כאשר באו האנשים אל האברך להציע לו את המשרה, אמר להם שמצדו הוא מוכן, אך מכיוון שהוא מהגורר כעת אצל חמיו שתומך בו והוא סמוך על שולחנו, רוצה הוא לבקש ממנו את רשותו. כאשר שמע חותנו של האברך על ההצעה, אמר לו: "לשם מה אתה זקוק לזה? אם חסר לך כסף אני אוסיף לך, ובלבד שתשאר עמי ותמשיך ללמוד תורה בזכותי".

חלפה שנה ובפני רבי יצחק אלחנן שוב נצבה משלחת, הפעם מעיירה חשובה, ושוב המעשה חזר על עצמו ולבסוף אותו אברך נשאר אצל חמיו. לאחר פרק זמן נוסף, הגיעה משלחת נכבדה מעיר גדולה וחשובה. אשת האברך רצתה מאוד שאביה הפעם יסכים, לכן גם היא נכנסה עם בעלה לשאול את אביה. הלה חזר על דבריו ושוב הבטיח להם תוספת על התקציב שהוא נותן להם, אך כאן התפרצה האשה ואמרה לאביה: "עד מתי תחזיק ותתמוך בנו? הגיע הזמן שנפרד ולא נהיה תלויים בך יותר!" האב אמר בשקט: "מי יודע מי מחזיק את מי!"

כעבור כמה שבועות של הכנות, עזבו האברך ובני ביתו את העיירה, בעגלה עמוסה בכל חפציהם ומגמת פניהם אל העיר הגדולה. הם לא הספיקו להרחיק, ולפתע השיג אותם פרש בהול ובפיו בשורה מרה - אבי האשה שבק חיים בפתע פתאום! אז הבינו כולם את משמעות דברי האב: "מי יודע מי מחזיק את מי"...

יִשְׁשַׁכְּרָ חֲמֵר גְּרָם רִבֵּץ בֵּין הַמְּשַׁפְּתִים. וַיִּרְא מְנַחָה כִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נְעֻמָּה, וַיֵּט שְׁכֻמוֹ לְסֹבֵל וַיְהִי לְמַסַּע עַבְד.

על דברי יעקב אבינו ליששכר יש כמה תמיהות: מדוע המשילו לחמור (אם אנו נקרא למישהו חמור -

הנחשלים אחריהם בדרך, ולהנמם מן האומות, כי גיבורים היו, לכך אמר יעקב: "דן ידן עמו" - גנקום נקמת עמו, "כֶּאֱחָד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל" - היה נוקם נקמתם ומשמרם מרודפיהם. (עפ"י הרשב"ם) **יְהִי דָן** - יהי שבטו של דן, **נַחֲשׁ עָלֵי דָרְךָ** - להרוג את האומות, וגבורתו תהיה משונה, כגבורת נחש שהורג בקלות, כמו שמצינו בשמשון "בלחי חמור הכיתי אלף איש". **שְׁפִיפֵן** משורש: "הוא יפוך ראש". **הַנֶּשֶׁךְ עֵקְבֵי סוֹס, וַיִּפֹּל רֶכְבּוֹ אַחֲרָיו** - שכל אויביו יפלו לפניו. **לִישׁוּעַתְךָ קִוִּיתִי** !! - לדד היה אומר כן דן קויתי ה' שיושיעך וישגברך על אויבך. (עפ"י חזקוני)

גַּד גְּדוּד יִגְדֹּדְנוּ וְהוּא יִגְד עֵקֵב - הרבה גדודים יבואו עליו למלחמה והוא יכה בהם מכה רבה. אורח החיים' הקדוש כתב: "מבליע ברכתו בשמו. ופירוש "גד" - לשון גדוד - מחנה, ולשון גדייה, לשון משיכה, ולשון היקף שכולם במשמעות גד. ואמר: **גַּד גְּדוּד** אויביו יסובבוהו על גדותיו, והוא **גַּד** - יכרות אותם, **עֵקֵב** - עד כלה.

מֵאֲשֶׁר שָׁמְנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי מֶלֶךְ מֵאֲשֶׁר שָׁמְנָה לַחְמוֹ - הוא היה אוכל לחם בלבד ובשבילו זה היה נחשב לארוחה שמנה ודשנה, אבל כשהיה בא אליו אורח, אז: "וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי מֶלֶךְ" היה נותן לו מעדני מלכים.

מַעֲשֵׂה ברבי עקיבא וחבריו שהלכו לאסוף כספי צדקה עבור עניי ישראל. הם הגיעו לפתח ביתו של אחד העשירים, ושמעו אותו מצווה על בנו ללכת לשוק לקנות ירקות, אבל לא סתם ירקות, אלא את הירקות הכי גרועים שיכולים להימצא, אלו שנותרו בסוף היום, חצי דקה לפני שהמוכר סוגר את הבסטה.

אמר רבי עקיבא: "כנראה שהאיש כבר לא עשיר. לא כדאי להיכנס". הם הלכו משם ופנו לבקש כסף לצדקה משאר האנשים. בדרכם חזרה ראה אותם אותו "עני" ושאל אותם מדוע לא באו אליו לבקש ממנו צדקה כמו בכל פעם? אמר לו רבי עקיבא: "שמענו שאמרת לבן שלך לקנות את הדברים הכי זולים, אז חשבנו שכבודו כבר לא עשיר כבעבר".

אמר להם העשיר: "מה שביני לבין בני ביתי אולי אתם יודעים, אבל מה שביני לבין קוני אגוזים יודעים! לגוף שבסופו כלה וחוזר לעפר אני לא כל כך דואג, ולכן אני מאכילו מהדברים הזולים ביותר, אבל הנשמה שחיה לנצח אני דואג! אנא, לכו לביתי ותאמרו לאשתי שתביא לכם קערה מלאה במטבעות זהב".

משלחת הרבנים שבה לביתו של העשיר, שם אמרו לאשה את מה שאמר בעלה. שאלה אותם האשה שאלה קשה: "האם בעלי אמר קערה גדושה או שטוחה? השיב לה רבי עקיבא: "איננו יודעים, הוא רק אמר קערה מלאה מטבעות זהב", "אם כך", אמרה האשה, "אתן לכם קערה גדושה, ואם כוונתו היתה לתת לכם פחות מזה, אומר לו שיריד לי מכתובתי".

כאשר חזר העשיר לביתו, שאל את אשתו: "מה נתת להם, קערה גדושה או שטוחה? אמרה לו: "נתתי להם קערה גדושה במטבעות זהב, ואם לא לכך התכוונת, יכול אתה להוריד לי את התפרש מהכתובה!" אמר לה העשיר: "אשריך! בזכות זה אני אכפיל לך את כתובתך!"

כתוב בספרים הקדושים שאשר יושב בשערי גן עדן ומכניס לשם את מי שלמד משניות. וזה פרמז בפסוק: "מֵאֲשֶׁר שָׁמְנָה" - 'שמנה' אותיות 'משנה'.

נִפְתְּלֵי אֵילָה שְׁלַחַה הַנֶּתַן אִמְרֵי שֹׁפָר - בני נפתלי היו גיבורים וקלים כאיילות. בשובם מן המלחמה היו ממהרים מתוך קלותם לבשר בשורות 'משופרות' של נצחון המלחמה, כמו שכתוב: "זָבְלָה עִם חֶרֶף נִפְשׁוֹ לְמוֹת וְנִפְתְּלֵי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה", כדרך הצבאים הרצים על מרומי הרים. (רשב"ם)

בֵּן פֶּרֶת יוֹסֵף, בֵּן פֶּרֶת עָלֵי עֵינֵי, בְּנוֹת צַעֲדָה עָלֵי שׁוֹר - יעקב אבינו משבח את יוסף הצדיק שהוא מלא חן (פורת - חן) ומהיכן החן הגדול? מ"בנות צעדה עלי שור" - בשעה שיצא יוסף למלוא על מצרים, היו בנות מצרים עומדות על גבי החומה, וכל אחת זרקה עליו אבנים טובות ומרגליות כדי שיסתכל בה, והוא שמר על עיניו ולא הסתכל עליהן, ועל זה זכה לדורי דורות שזרעו יפרו וירבו כדגים ולא תשלוט בהם עין הרע לנצח.

הרי לנו שבשביל ניסיון של "שעה אחת" זכה להתברך לדורי דורות, שזרעו יהיה מבורך מכל השבטים. ואילו ח"ו אם לא היה עומד בניסיון של שעה זו, הרי מלבד מה שהיה פוגם את עיניו, ובנוסף לזה גם היה מפסיד ברכה זו לדורי דורות.

בעל ה'שומר אמונים' צ"ל אמר, שכשאדם בא לידי ניסיון של הסתכלות אסורה, ומתגבר על יצרו ועוצם עיניו מראות ברע, ואינו מסתכל - אז הוא עת רצון בשמים! וכל מה שהוא יתפלל אז ויבקש מאת ה' ית' - סגולה שתפלתו תתקבל לרצון!

בְּנִימִין זָאב יִטְרֹף בֶּבְרֵי קָר יֵאָכֵל עַד וְלַעֲרֵב יַחֲלַק שְׁלָל - מדוע בנימין נמשל לזאב? נראה לומר, שבנימין לא נמשל לזאב טורף, אלא הכוונה שבנימין יטרוף את הזאב - עם ישראל משול לצאן שנאמר (יחזקאל לד, לא): "וְאֵתָן צֹאֲנֵי צֹאֵן מִקְרַעֲיִתִּי", ועמלק שרוצה תמיד להלחם

בישראל ו"לטרוף" אותם הוא הזאב. במדרש (ב"ר צט, ב) נאמר: "מסורת היא שאין עשו (עמלק) נופל אלא ביד בניה של רחל"

כבר "בב"ק", בתחילת ההיסטוריה הלאומית, י' אכל עד - הוא יתן לזאב "מנה הגונה" (ישע משבט לוי נלחם בעמלק), ולעקב - בערוב הימים, יחלק שלל - ישמיד את כולו. (עפ"י רש"ר הי"ש) **כָּל אֱלֹהֵי שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר, וְזֶה אֶת אֲשֶׁר דָּבַר לָהֶם אֲבִיהֶם, וַיְבָרַךְ אוֹתָם, אִישׁ אֲשֶׁר כָּבְדוֹ בָּרַךְ אֹתָם -** לכאורה קשה, כיצד נאמר שיעקב אבינו ברך את כל בניו, הרי על ראובן אמר שהוא פזיז, הוריד מגדולתו והעניש אותו בנטילת הבכורה, ושמעון ולוי נענשו ב'ארור אפם' ו'אחלקם ואפיצם'!?

הרלב"ג אמר בזה יסוד נפלא: שלילת בכורה ממי שאינו ראוי לה - ברכה היא! כי מה התועלת למנות את מי שאינו ראוי לתפקיד מסוים ועתיד להיכשל בו? גם להודיע לאדם את חסרונותיו כדי שיידע מה עליו לתקן - גם זו ברכה! לכן אמר לראובן שהוא פזיז, ולשמעון ולוי אמר שהם כעסנים ועליהם לרסן את עצמם. ומה שחילק והפיץ אותם בישראל, כדי שלא תמצא חבורת רגזנים במקום אחד - אף - אחד

פטירת יעקב אבינו

כל בניו של יעקב עמדו סביב מיטתו כשיצאה נשמתו בטהרה. הבנים קרעו את בגדיהם, צעקו וכוּבְקוּל מַר. השמועה על פטירת יעקב הצדיק התפשטה במהירות בכל ארץ מצרים וכולם התאבלו עליו שבעים יום.

וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת עֶבְדָּיו אֶת הָרֶפְאִים לְחַנֹּט אֶת אָבִיו וַיַּחְנְטוּ הָרֶפְאִים אֶת יִשְׂרָאֵל - במצרים היו נוהגים לחנוט את האנשים החשובים שנפטרו כדי לשמר את גופתם שלא תרקב. אך לכאורה למה, בספרים הקדושים נאמר שהצדיקים אינם נרקבים בקברם, וכפי שמעיד המעשה הבא:

מעשה: האדמו"ר הצדיק רבי אברהם מתתיהו משטפנשט שברומניה היה ידוע כמחולל סוסים ונפלאות. מכל האזור נהרו אליו רבים יהודים ואפילו גויים שהיו בצרה ובקשו ישועה.

ביום כ"א תמוז שנת תרצ"ג נפטר האדמו"ר משטפנשט ונקבר בכבוד רב בעיר יאסי. מקום הציפון ואוהל הצדיק בבית העלמין של העיירה, שימשו כתחליף לחצר הצדיק. שיירות רבות הגיעו לשם, התפללו על קבר הצדיק, והמשיכו לראות ישועות כבחיי.

לאחר השואה, יהודים רבים מתושבי המקום עלו לארץ ישראל, הקהילות היהודיות באזור התחזקו, וסכנת חורבן ופגיעה ריחפה על המקום. תלמידיו ויוצאי רומניה יזמו, בהתייעצות עם גדולי הרבנים, והחליטו להעלות את ארונו של הצדיק משטפנשט אל ארץ ישראל. שנים רבות היה הדבר בגדר חלום, הוקם ועד מיוחד שפעל במסירות ובעקביות, עד שביום חמישי, ג' חשוון תשכ"ט (כשלושים וחמש שנים לאחר שנפטר) המשימה צלחה בידם וארונו של הצדיק הובא לארץ ישראל.

מסע ההלוויה יצא מבני ברק ומשם לבית הכנסת הגדול של תל אביב, שם כבר המתו אלפי יהודים יוצאי רומניה, שרובם זכה להתברך מפי קודשו. סיפורי המופתים שוב קלחו מפיהם, כמו אך עתה אירעו. משם המשיכו לבית העלמין 'נחלת יצחק'.

בחדר הטהרה של בית החיים 'נחלת יצחק' היה דיון, האם לפתוח את הארון ולקיים מנהג ארץ ישראל, לקבור ללא ארון. רבה של בני ברק, הרה"ג רבי יעקב לנדא, ציווה לפרוץ פתח בתחתית הארון, וכשהתברר שהגוף הקדוש שלם כביום פטירתו, ציווה הרב לנדא להוציא גופו הקדוש מן הארון. שמו אותו במיטה כמו כל נפטר, ולא התפרק, למרות שעברו 35 שנים מעת שנפטר.

אנשי ה'חברה קדישא' יצאו מחדר הטהרה מרוגשים כולם ואמרו: "כזה דבר לא רואים כל יום!" הגר"י לנדא הוסיף לומר: "זה ממש כאילו עכשיו הוא נפטר, אפילו הפנים מאירות".

ואם הצדיקים אינם נרקבים בקבר לאחר מותם, מדוע ציווה יוסף לחנוט את יעקב אביו? ועוד קשה, במהלך החנטה היו המצרים נוהגים להוציא מגופו של המת את כל האיברים הפנימיים, וזהו היזיון גדול לעשות כך לגופו הטהור של יעקב אבינו, א"כ כיצד יוסף ציווה לעשות כן?!

אחת הסיבות שיעקב אבינו ביקש שלא להיקבר בארץ מצרים היתה כדי שהמצריים לא יעשו ממנו עבודה זרה. יוסף ידע שגם אם לא יחנוט את יעקב אביו, גופו הקדוש יישמר, אך חשש שכאשר המצרים יגלו זאת הם יראו בו אליל שיש לסגוד לו. לכן התחכם יוסף לצוות את "עבדיו את ה'רפאים לחנוט את אביו" - לא היו אלו הרופאים הרגילים, אלא עבדי יוסף, והוא כמובן ציווה אותם שיעשו חנטה למראית העין בלבד, בלי לפגוע ולגרום ביזוי לגופו הטהור, כך המצריים יחשבו שגופו הקדוש של יעקב הצדיק נשמר בגלל החנטה, ולא יבואו לעובדו עבודה זרה.

יוסף היה צריך לבקש רשות מפרעה לצאת ממצרים כדי לקבור את אביו. יוסף היה לבוש בגדי שק, מחמת אבלו, ואין לבוא בלבוש שק אל ארמון המלוכה, לכן שלח שליחים נכבדים אל פרעה כדי

לחננוט את אביו ויחננוטו ה'רפאים את ישראל - במצרים היו נוהגים לחנוט את האנשים החשובים שנפטרו כדי לשמר את גופתם שלא תרקב. אך לכאורה למה, בספרים הקדושים נאמר שהצדיקים אינם נרקבים בקברם, וכפי שמעיד המעשה הבא: מעשה: האדמו"ר הצדיק רבי אברהם מתתיהו משטפנשט שברומניה היה ידוע כמחולל סוסים ונפלאות. מכל האזור נהרו אליו רבים יהודים ואפילו גויים שהיו בצרה ובקשו ישועה. ביום כ"א תמוז שנת תרצ"ג נפטר האדמו"ר משטפנשט ונקבר בכבוד רב בעיר יאסי. מקום הציפון ואוהל הצדיק בבית העלמין של העיירה, שימשו כתחליף לחצר הצדיק. שיירות רבות הגיעו לשם, התפללו על קבר הצדיק, והמשיכו לראות ישועות כבחיי. לאחר השואה, יהודים רבים מתושבי המקום עלו לארץ ישראל, הקהילות היהודיות באזור התחזקו, וסכנת חורבן ופגיעה ריחפה על המקום. תלמידיו ויוצאי רומניה יזמו, בהתייעצות עם גדולי הרבנים, והחליטו להעלות את ארונו של הצדיק משטפנשט אל ארץ ישראל. שנים רבות היה הדבר בגדר חלום, הוקם ועד מיוחד שפעל במסירות ובעקביות, עד שביום חמישי, ג' חשוון תשכ"ט (כשלושים וחמש שנים לאחר שנפטר) המשימה צלחה בידם וארונו של הצדיק הובא לארץ ישראל. מסע ההלוויה יצא מבני ברק ומשם לבית הכנסת הגדול של תל אביב, שם כבר המתו אלפי יהודים יוצאי רומניה, שרובם זכה להתברך מפי קודשו. סיפורי המופתים שוב קלחו מפיהם, כמו אך עתה אירעו. משם המשיכו לבית העלמין 'נחלת יצחק'. בחדר הטהרה של בית החיים 'נחלת יצחק' היה דיון, האם לפתוח את הארון ולקיים מנהג ארץ ישראל, לקבור ללא ארון. רבה של בני ברק, הרה"ג רבי יעקב לנדא, ציווה לפרוץ פתח בתחתית הארון, וכשהתברר שהגוף הקדוש שלם כביום פטירתו, ציווה הרב לנדא להוציא גופו הקדוש מן הארון. שמו אותו במיטה כמו כל נפטר, ולא התפרק, למרות שעברו 35 שנים מעת שנפטר. אנשי ה'חברה קדישא' יצאו מחדר הטהרה מרוגשים כולם ואמרו: "כזה דבר לא רואים כל יום!" הגר"י לנדא הוסיף לומר: "זה ממש כאילו עכשיו הוא נפטר, אפילו הפנים מאירות". ואם הצדיקים אינם נרקבים בקבר לאחר מותם, מדוע ציווה יוסף לחנוט את יעקב אביו? ועוד קשה, במהלך החנטה היו המצרים נוהגים להוציא מגופו של המת את כל האיברים הפנימיים, וזהו היזיון גדול לעשות כך לגופו הטהור של יעקב אבינו, א"כ כיצד יוסף ציווה לעשות כן?! אחת הסיבות שיעקב אבינו ביקש שלא להיקבר בארץ מצרים היתה כדי שהמצריים לא יעשו ממנו עבודה זרה. יוסף ידע שגם אם לא יחנוט את יעקב אביו, גופו הקדוש יישמר, אך חשש שכאשר המצרים יגלו זאת הם יראו בו אליל שיש לסגוד לו. לכן התחכם יוסף לצוות את "עבדיו את ה'רפאים לחנוט את אביו" - לא היו אלו הרופאים הרגילים, אלא עבדי יוסף, והוא כמובן ציווה אותם שיעשו חנטה למראית העין בלבד, בלי לפגוע ולגרום ביזוי לגופו הטהור, כך המצריים יחשבו שגופו הקדוש של יעקב הצדיק נשמר בגלל החנטה, ולא יבואו לעובדו עבודה זרה. יוסף היה צריך לבקש רשות מפרעה לצאת ממצרים כדי לקבור את אביו. יוסף היה לבוש בגדי שק, מחמת אבלו, ואין לבוא בלבוש שק אל ארמון המלוכה, לכן שלח שליחים נכבדים אל פרעה כדי

יוסף אומר לאחיו: "לא רעה גמלתם עמדי, אלא טובה!" יוסף מרגיע אותם: "דווקא המעשה הרע שלכם, הוא שגרם לי להגיע להיות המשנה למלך, ובזכותכם, למעשה, אני זוכה להחיות עם רב יוסף מלמד את אחיו ואותנו פרק באמונה: לא תיתכן מזימה כלשהי של בשר-ודם שתצליח ללא שיהיה זה רצון ה'! ודבר נוסף - גם מה שאנו חושבים שהוא רע, למעשה הוא טוב, כי הכל מאת ה', וכל מה שה' עושה, הכל לטובה! רק שלפעמים מבינים זאת רק אחרי עשרות שנים.

וְעַתָּה אֵל תִּירָאוּ אֲנִי כִּי אֶכְלָל אֶתְכֶם וְאֵת טַפְּכֶם וַיִּנַּחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם - רש"י כתב: "דברים המתקבלים על הלב: עד שלא ירדתם לכאן היו מרננים עלי שאני עבד, ועל ידיכם נודע שאני בן חורין, ואם אני הורג אתכם מה הבריות אומרות: כת של בחורים ראה ונשתבח בהן, ואמר אחיהם, ולבסוף הרג אותם, יש לך אח שהורג את אחיו?"

אמנם היו אלו דברים של טעם שבאו להרגיע אותם שיהיו בטוחים שלא ינקום בהם ושלא יהרוג אותם כמו שחשבו, אולם בדברים אלו שאמר להם: "יש לך אח שהורג את אחיו?!" יש לכאורה עקיצה כואבת - אפילו אצל אומות העולם לא יתכן שאח יהרוג את אחיו, אך אצל בני יעקב מצינו שרצו להרוג את יוסף אחיהם ("וַיִּתְנַפְּלוּ אֶתֹו לְהַמִּיתוּ... וְעַתָּה לָכֵן וְנַהַרְגָהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת"). האם על דברים כאלו שייך לומר: "וינחם אותם וידבר על לבם"? האם ככה ראוי לפייס? הגר"ז סלנט כתב לבאר, שבאמת היו אלו דברי ניחומים המתקבלים על הלב. כל כוונת יוסף בתה להוכיח לאחיו שמעשיהם התמוהים הונחו ע"י ההשגחה העליונה ושלא מלבם עשו זאת. לכן הרגיש ואמר שאין זה טבעי והגיוני שאח יהרוג את אחיו. הנחה זו מקובלת אפילו אצל אומות העולם וכל שכן אצל צדיקים וקדושים, בני יעקב אבינו. א"כ כיצד יתכן שרצו להורגו? היה זה בגלל שרצו ה' היה שיוסף יגיע למצרים כדי להחיות עם רב - א"כ, אלו באמת דברי ניחומים והרגעה. (עפ"י יתקן (טוב)

יוסף ובני ישראל במצרים לאחר פטירת יעקב

כאשר יוסף הצדיק היה בן שבעים ואחת, מת פרעה מלך מצרים ובנו עלה על כסא המלוכה גם המלך החדש מסר את הנהגת מצרים בידי יוסף ששפט את כולם בצדק ביושר. למרות שהיה המשנה למלך, ועל פיו הונהגה כל האימפריה המצרית, היה יוסף צנוע ועניו. ה' היה עמו בכבוד ונתן לו חכמה להבין ולשפוט צדק, בכל מעשיו הצליח וכל העם אהב אותו וחלק לו כבוד.

אחי יוסף ובני משפחותיהם גרו בארץ גושן. הם שמרו את דברי יעקב אביהם: לא למדו ממעשיהם הרעים של הגויים, דברו ביניהם בלשון הקודש, קראו לבניהם בשמות עבריים ושמרו על לבושה (לא הושפעו מהמודה המצרית שהיתה 'הצעקה האחרונה' באופנה). גם בינם לבין עצמם חיו בני יעקב בשלום ולכן הצליחו בכל מעשיהם וזכו להרבה בנים טובים וישרים.

כאשר הגיע יוסף לגיל מאה ועשר שנים, הרגיש שימיו ספורים. הוא קרא לכל אחיו ובני משפחותיהם וכך אמר להם: "אחרי מותי אל תצאו ממצרים עד שיבוא שליח ה' ויוציא אתכם. מבקש אני מכם שכאשר תצאו מכאן העלו את עצמותי עמכם וקברו אותי בארץ ישראל". הבטיחו לו אחיו לעשות כדבריו.

אחרי שיוסף נפטר המצרים חנטו את גופו כדי שלא יירקב ובכו עליו כולם במשך שבעים ימים. כשעברו ימי האבל על יוסף, חששו המצריים שבני ישראל ייקחו את גופת יוסף לקבר אבותיו בארץ ישראל ובאותה הזדמנות כבר יישארו בארץ ישראל. יועצי פרעה אמרו לו: "שמענו על צוואת יוסף את בני משפחתו שעתידיהם הם לצאת מארצנו ושלא יצאו מבלי לקחת אתם את גופתו. לפי דעתנו יש למנוע בכל מחיר את יציאת עם ישראל מארצנו ולשם כך יש להחביא את ארונו של יוסף באופן שהיהודים לא ימצאוהו ואז הם יאלצו להישאר כאן ולהיות לנו עבדים לעולם".

שמע המלך לעצתם והחליט להשליך את יוסף כשהוא בתוך ארון עופרת כבד אל תוך היאוון כך חשב להרוויח כפליים: גם עם ישראל לא יצאו ממצרים וגם מי היאור יתברכו וישקו את השדות בזכות יוסף הצדיק שישכון במצולותיהם.

אחרי מות יוסף ואחיו קם דור חדש של יהודים שלא הלכו בדרכי אבותיהם. הם התערבו בין הגויים המצריים, למדו ממעשיהם הרעים והתנהגו כמותם ולא שמעו בקול הזקנים שהזהירו אותם שיחזרו בתשובה. הקב"ה ראה את מעשיהם הרעים של בני ישראל ואמר: "מכיוון שביטלו ישראל את המצוות, אבטל גם אני את האהבה שהרגישו כלפיהם המצריים. מעתה המצריים ישנאו אותם ויתחילו הצרות לבוא על בני ישראל".

- בהבדלה של שבת אנו אומרים: "הַמְבְדִיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל וּבֵין אֹר לְחַשְׁךְ וּבֵין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים" - הקב"ה מבדיל בין ישראל שהם קודש לבין העמים שהם חול. אם היהודי שומר על עצמו, מקדש את

עצמו ומתבדל מהגויים, אזי הגויים "יקדשו אותו" - הם יראוהו "קדוש" ויכבדו אותו מאוד. אולם אם היהודי אינו מתבדל מהגויים, לא מקדש את עצמו אלא "מקדש" את תרבות הגויים, אזי הם יממנו כבד יעשו את ההבדלה, הם יזלזלו ביהודי וישנאוהו.

עם ישראל נמצא בגלות בין אומות העולם במשך קרוב לאלפיים שנה. כל זמן שהיהודים עשו את רצון הבורא, שמרו תורה ומצוות והתבדלו מהגויים, היה להם שקט יחסי. אך כאשר ניסו להתקרר אל הגויים, נכנסו לאוניברסיטאות כדי לרכוש השכלה, התלבשו כמותם והתביישו במוצאם היהודי - אז היו המאורעות האנטישמיים הגרועים ביותר.

גם במצרים, בשעה שהשעבוד הכביד מאד על בני ישראל, ניסו בני ישראל להתקרר אל המצרים בחשבם כי זה יקל עליהם את העול הקשה. מה עשה הקדוש ברוך הוא: "הפך לבם לשנוא עמו". שנאתם של מצרים גברה אל היהודים מבקשי קרבתם, עד שנוכחו היהודים ועמדו על טעותם באה הגאולה. ובעזרת ה' כך גם יהיה אתנו - אם רק נשכיל להתחזק בעבודת ה', לעשות רצונו ולהתחזק מתרבות הגויים - אז נזכה לגאולה השלמה, במהרה בימינו אמן.

פרשה ופורה

בפרשה מסופר: על צוואת יעקב אבינו לבנו יוסף לפני מותו. **"ויקרבו ימי ישראל למות, ויקרא לבנו ליוסף"** (בראשית מז כט).

נשאלת השאלה: מדוע יעקב אבינו מצא לנכון להשביע דוק את יוסף בנו שיקבור אותו במערת המכפלה, ולא השביע את שאר בניו? רש"י השיב: למי שהיה יכולת בידו לעשות. הרי יוסף מושל בכל ארץ מצרים ופרעה לא יסרב לו, והרי זו הסיבה שיעקב התעקש שיוסף ישבע לו על הדבר הזה. ישנה עוד תשובה: כשנפטר אדם לבית עולמו, באים בניו וחושבים ומתדיינים ביניהם היכן לקבור את אבא? הנטייה הראשונה היא, והרבה פעמים כך עושים ואפילו עוד בחיי חיותו רוכשים לו חלקת קבור ליד אמא. וממילא לכל האחים לא היתה הוה אמינא שיקברו את יעקב במקום אחר אלא ליד אמא לאה במערת המכפלה. אבל יוסף, אמא שלו רחל קבורה בבית לחם. כאן חשש יעקב שיאמר יוסף, אכן נקבור את אבא ליד אמא רחל עקרת הבית בבית לחם שהרי אותה אהב אהבת נפש. לכן ראה יעקב צורך להשביע דוק את יוסף כי יש לו אינטרס לקבור את אביו ליד אמו ולכן השביע דוק אותו וגם התנצל בפניו על זה שלא קבר את אמו רחל במערת המכפלה עפ"י ציווי ה'.

"ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים" (בראשית מז כט).

חסד שעושים עם המתים הוא "חסד של אמת", שאינו מצפה לתשלום גמול. יעקב ביקש מיוסף שלא יקברנו במצרים אפילו באופן זמני, אלא יעלהו מיד עם מותו לקבורה במערת המכפלה בארץ ישראל.

אומר המדרש תלפיות: ר"ת של **"אמת"** הם **א**רון, **מ**יטה, **ת**כריכים. זהו החסד הנעשה עם המתים. **"אל נא תקברני במצרים"**. משלוש סיבות:

א. סופה להיות עפרה כנים ומרחשים תחת גופי.

ב. אין מתי חוץ לארץ חיים אלא בצער גילגול מחילות. שמתי א"י חיים ארבעים שנה תחילה למות המשיח ואוכלין שנות משיח. מי שמת בחו"ל ונקבר שם שתי מיתות יש בידו: 1. צרת המיתה בשילוק הרוח מן הגוף. 2. צרת הקבורה מצד עצמותיו.

מתי חו"ל הקב"ה עושה להם מחילות בארץ ועושה אותם כמערות והם מתגלגלים ובאים עד שמגיעים לא"י, כיון שמגיעים לא"י, הקב"ה נותן בהם רוח חיים - נשמה והם עומדים וחיים. מעשה ברבי קצרא ורבי אלעזר שהיו מהלכין בשער מחוץ לטבריה. ראו ארון של מת שבא מחו"ל להקבר בא"י, אמר לו רבי קצרא לרבי אלעזר: מה הואיל זה שיצאה נשמתו בחו"ל ובא להקבר בא"י? א"ל ר"א: כיון שנקבר בא"י, הקב"ה מכפר לו על עוון המיתה שבחו"ל.

ג. שלא יעשוני מצרים עבודה זרה. כי איש אלהים קדוש הוא, והמה ראו שהרעב נסתלק עבורו, וכן הנילוס עלה לקראת פרעה בזכות ברכתו.

שבעה דברים מכוסים מבני אדם ואלו הן: **א.** יום המיתה **ב.** יום הנחמה של כל אדם, מתי יתנחם מדאגתו **ג.** עומק הדין **ד.** אין אדם יודע מה בלבו של חברו **ה.** אין אדם יודע במה הוא משתכר **ו.** מה בעיבורה של אשה **ז.** מלכות (חייבת) הרשעה - רומי מתי נופלת ותכלה (בראשית רבה סה יב).

אחד הטעמים שיום המיתה מכוסה מבני אדם, כי אילו ידע האדם את עתו היה מת מדאגתו, לכן העלים הקב"ה מבריותיו יום המיתה ויום הדין. אמר דוד המלך ע"ה לקב"ה, ע"י שהעלמת אותם ממני אני אומר עליו שירה **"למנצח על מות לבן"** הרי שראוי לומר שירה על העלמה זו (מדרש תהלים ט).

עד יעקב אבינו לא היתה חולשה, לא היה אדם חולה, בא יעקב וביקש רחמים ונהיתה חולשה,

שיחלה אדם לפני מותו ויצוה לביתו. שנאמר: "ויאמר ליוסף הנה אביך ח'לה" (בראשית מט א), בקש יעקב שתהיה חולשה כדי שיצוה לביתו, וכדי שיהיה פנאי לבניו לבוא כל אחד ואחד ממנו ולהיות נוכח בשעת המיתה (סנהדרין קז:).

ידע יעקב אבינו ע"ה שלא יתן פרעה ליוסף לעזוב את מצרים לקבור את אביו בארץ כנען, אל אם כן יהיה מושבע ועומד. כשהתייצב יוסף לפני פרעה בפעם הראשונה, נוכח פרעה שיוסף בקי בשבעים ואחת לשון, ואילו פרעה היה בקי בשבעים לשון בלבד ולא הבין את לשון הקודש.

חשש פרעה פן יורידוהו מכסא מלכותו, לכן השביע את יוסף שלא יגלה את הדבר לחכמיו, ויוסף נשבע לו על כך. וכשביקש יוסף לעלות לקבור את אביו בארץ כנען, סירב פרעה, א"ל יוסף: **אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת, בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני**" (בראשית ה), מה אעשה לשבועתי? א"ל: לך והתר שבועתך, א"ל יוסף: א"כ אלך ואתיר גם את השבועה שנשבעתי לך שלא אגלה שאינך בקי בלשון הקודש. מיד ויאמר פרעה: **"עלה וקבר את אביך כאשר השביעך"** (בראשית נו).

וכך מובא בגמ' סוטה לו: בשעה שאמר פרעה ליוסף **"ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים"** (בראשית מא מד), אמרו אצטגניני פרעה: עבד שלקחו רבו בעשרים כסף תמשלוהו עלינו? א"ל: גנוני מלכות אני רואה בו, בחכמה, גבורה ויפוי. א"ל: א"כ יחא יודע בשבעים לשון בא המלאך גבריאל ולימדו שבעים לשון, אך יוסף לא קלט. הוסיף לו המלאך אות אחת משמט של הקב"ה ולמד. שנאמר: **"עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים, שפת לא ידעתי אשמע"** (תהלים פא ו). למחרת כל לשון שדיבר פרעה אתו ענה לו באותה שפה, לאחר שסיים פרעה לדבר בשבעים לשון, דיבר אתו יוסף בלשון הקודש ופרעה לא הבין את שפתו, א"ל: למד אותי! לימד אותי ולא קלט. א"ל: השבע לי שלא תגלה! ונשבע לו. א"ל: **"אבי השביעני לאמר"** א"ל: לך והתר שבועתך ע"י חכמים! א"ל: ואתיר גם את שבועתי שנשבעתי לך. א"ל: **"עלה וקבור את אביך כאשר השביעך"**.

יעקב אבינו ע"ה עשה צבורין מכל נכסיו שרכש בחו"ל, כל כסף וזהב שהביא מבית לבן, עשה אותו כרי - ערימה ואמר לעשו טול את אלו בשביל חלקך במערה, אין נכסי חוץ לארץ כדאין לי. מה היתה רוצה הכרי הזה או הקבר הזה? לקח עשו את הכרי ויעקב לקח את מערת המכפלה. באו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה למלחמה. כיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארונו של יעקב, לקחו כולם כתריהם ותלאום בארונו של יעקב. שלושים וששה כתרים נתלו בארונו של יעקב כיון שהגיעו למערת המכפלה בא עשו והיה מעכב. עשו טען שמערת המכפלה שייכת גם לו. ואמר להם: קרית ארבע - ארבע זוגות היו: אדם וחיה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. יעקב קרב את לאה בחלקו ומה שנשאר זה חלקי. אמרו לו: מכרת את חלקך ליעקב כשמכרת את הבכורה. א"ל: אמנם מכרתי את חלקי אך אנו שני אחים ואת הירושה מחלקים לשלושה חלקים, הבכור נוטל פי שניים וחלק אחד נוטל האחר. אמנם את חלק הבכורה מכרתי לאחי יעקב, אך האם גם את החלק הפשוט מכרתי? אמרו לו: כן. שהרי כתוב בתורה: **"בקברי אשר כריתי לי"** (בראשית נ ה), אשר קנית לי. א"ל: תביאו שטר מכירה, א"ל: השטר נמצא בארץ מצרים. ומי ילך? החליטו שילך נפתלי שהוא קל רגליים כאילה. חושים בן דן היה שם, והיה כבד שמיעה, כך שלא שמע את המשא ומתן בינם לבין עשו. שאל אותם: מדוע אתם מתעכבים מלקבור את המת? אמרו לו שעשו הרשע מעכב עד שיבוא נפתלי מארץ מצרים עם השטר. א"ל: ועד שיבוא נפתלי מארץ מצרים יהא סבא מוטל בבזיון?! לקח מקל והכהו בראשו, ויצאו עיניו ונפלו לרגליו של יעקב (סוטה יג).

הפטרה ופשרה

בהפטרה מסופר: על צוואת דוד המלך לבנו שלמה לפני מותו. **"ויקרבו ימי דוד למות"** (מלכים א' ב א).

אמר רב יהודה אמר רב: מה פרוש הפסוק: **"הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא, אדעה מה חדל אני"** (תהלים לט ה), אמר דוד לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם! **הודיעני ה' קצי** - את אחריתי העתידות לבוא עלי. סרב הקב"ה ואמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם, אף אדם בעולם אינו יודע מתי ימות. המשיך דוד לשאול: **ומדת ימי מה היא** - כמה ימי חיי? ענה לו הקב"ה: גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם, מספר השנים שהוקצבו לו לחיות, באיזה גיל ימות.

המשיך דוד לשאול: **אדעה מה חדל אני** - לכל הפחות הודיעני באיזה יום בשבוע אני חדל ובטל מן העולם? נענה הקב"ה לבקשתו ואמר לו: בשבת תמות! ביקש דוד, תן לי לחיות עוד יום אחד ואמות ביום ראשון כדי שיוכלו להתעסק בי ובהספדי, אחרי הכל מלך אני ואהיה מוטל בבזיון עד אחר השבת, הרי מת הוא מוקצה ואין מתעסקים בו בשבת. אמר לו: דבר זה בלתי אפשרי, שכבר הגיע

מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא - כחוט השערה.

ביקש דוד: אם כן אמות בערב שבת, עדיף שאמות יום קודם ביום שישי כדי שיוכלו לטפל בי בבווד הראוי לי. אמר דוד: כבר אמרת לפני "כי טוב יום בחצריך מאלף" (תהלים פד יא), טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח. כלומר: כבר אמרת לפני, טוב יום שאתה עומד בחצרי ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד בנך שלמה להעלות בשעה שיבנה את בית המקדש, כדכתיב: "אלף עולות יעלה שלמה על המזבח" (מלכים א' ג ד).

כל ימי השבתות של כל השנים היה יושב דוד ועוסק בתורה ללא הפסקה, בנוסף לכל לילות השנה שאמר: "חצות לילה אקום להודות לך" (תהלים קיט סב), כדי שלא יקרבו מלאך המות אליו. כמו שאמר: "לולי תורתך שעשעי, אז אבדתי בעניי" (תהלים קיט צב), שהתורה מגינה ומצילה אמות כמובא במסכת סוטה (כא.). באותו יום שהגיע זמנו להסתלק מן העולם ולמסור נשמתו למלאך המות, היה זה חג השבועות שחל בשבת.

עמד מלאך המות לפניו ולא יכל ליטול נשמתו מכיון שלא פסק פומיה מגירסא, לא בטל רגע אחד מתלמוד תורה בגדר: "זמירות היו לי חקירך" (תהלים קיט נד), והתורה הגינה והצילה אותו ממלאך המות ולא היה לו רשות להתקרב אליו. אמר מלאך המות לעצמו, מה אעשה לו כדי שיתבטל מתורתו הקדושה שאמר עליה: "טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף" (תהלים קיט עב), ואוכל ליטול נשמתו הטהורה.

לדוד היתה גינת ביתן המלך מסביב לארמונו. הלך מלאך המות לגינה ונענע באילנות בכח ובחזקה כדי להשמיע קול רעש גדול, ומכיון שזה היה בחודש סיון שזו עונת הקיץ התפלא דוד המלך ומהיכן באה הרוח ומה קול הרעש הבלתי רגיל שהגיע לאזניו?! יצא המלך דוד לראות את אשר קרה ולכן עלה בסולם לבדוק את הנעשה וגם בדרכו עסק בתורה. מה עשה מלאך המות כדי להפסיקו מהרתו הסיר שליבה אחת מהסולם שעליה דרך דוד ובאותו רגע של בהלה שתק דוד מתורתו לכן לא היתה עליו הגנה, ניצל זאת מלאך המות וקפץ ליטול את נשמתו לגן עדן.

כך היה מוטל דוד בגינת ביתן המלך והשמש היוקדת הכתה על גופתו, וכדי בזיון וקצף. שאל שלמה את חכמי הסנהדרין האם מותר להזיז את גופתו מחמה לצל? ענו לו חכמי הסנהדרין: אעפ"י שמלך הוא בכל זאת אסור. מה עשה שלמה בחכמתו כדי שאביו לא ישכב תחת קרני השמש הלוחשות? קרא ללהקת נשרים וציוה עליהם לפרוש כנפיהם הגדולות מעל גופת המלך ועשו הצללה עד צאת השבת. למראה המלך המוטל לעין כל ואין אפשרות להזיזו ממקומו עפ"י פסק הסנהדרין, לא יפה אמר שלמה וציטט את הפסוק (קהלת ט ד): "כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת" (שבת ל).

אחד הטעמים שיום המיתה מכוסה מבני אדם, כי אילו ידע האדם את עתו היה מת מדאגתו לכן העלים הקב"ה מבריותיו יום המיתה ויום הדין. אמר דוד המלך ע"ה לקב"ה, ע"י שהעלמת אותם ממני אני אומר עליו שירה "למנצח על מות לבן" הרי שראוי לומר שירה על העלמה זו (מדרש תהלים ט).

אחר שהכין דוד את כל הנדרש לבנין בית המקדש קרא לשלמה בנו לצוותו בענייני הממלכה, טעם משפטי התורה תוכל לשפוט גם כחכמתך.